

شرایط وجوب روزه

www.ketab.ir

حسین اسماعیلی
عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

اسماعیلی، حسین، ۱۳۳۸ -

شرایط وجوب روزه/ حسین اسماعیلی.

قم: همای غدیر، ۱۳۹۱ - ۲۲۴ ص.

۳-۴۴-۸۴۹۳-۹۶۴-۹۷۸ ۵۵۰۰۰ ریال فیبا

کتابنامه: ص ۲۱۲-۲۲۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

روزه - احادیث

۱۳۹۱ ش ۵ الف / ۱۸۸ BP.

۲۸۵۶۵۰۱

۲۹۷/۳۵۴

شرایط وجوب روزه

مؤلف: حسین اسماعیلی

ناشر: انتشارات همای غدیر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۵۰۰ تومان

شابک: ۳-۴۴-۸۴۹۳-۹۶۴-۹۷۸

مرکز بخش:

قم بخش کتاب پک تام ۷۸۳۷۱۱۱-۲۵۱ و همراه ۱۷۴-۹۱۲۵۵۱۰

«فهرست مطالب»

مقدمه	۱۲
فصل اول: آداب روزه:	۱۸
ضرورت بحث	۲۲
۱-۱. پیشینه تاریخی روزه	۲۵
۱-۱-۱. پیشینه روزه در ادیان قبل از اسلام	۲۵
۱-۱-۲. پیشینه روزه در اسلام	۲۹
۲-۱. روزه از نظر قرآن کریم	۳۰
۳-۱. روزه از نظر روایات	۳۷
فصل دوم: مفاهیم	۴۳
۱-۲. معانی صوم	۴۴
۱-۱-۲. معنای لغوی صوم:	۴۴
۲-۱-۲. معنای اصطلاحی صوم:	۵۰
جمع‌بندی	۵۲
۳-۲. اقسام روزه	۵۴
۱-۳-۲. روزه‌های واجب	۵۴
۲-۳-۲. روزه‌های مستحبی	۵۴

۵۵	۳-۳-۲. روزه‌های مکروه
۵۵	۴-۳-۲. روزه‌های حرام:
۵۸	فصل سوم: شرایط وجوب روزه
۵۸	۱-۱-۳. شرایط وجوب روزه
۵۹	۲-۱-۳. مفهوم عقل
۵۹	۳-۱-۳. عقل و تکلیف
۶۶	۴-۱-۳. تعریف جنون
۶۸	۵-۱-۳. اقسام جنون
۷۰	۲-۳. دیدگاه فقهاء
۷۰	۱ - شیخ طوسی
۷۳	۲ - محقق حلی
۷۶	۳. محقق نراقی
۷۷	۴ - علامه حلی
۷۷	۵ - شیخ انصاری (ره)
۷۸	۶ - محقق نجفی:
۷۹	۷ - آیت الله خوئی
۸۰	جمع بندی
۸۳	فصل چهارم (بلوغ)
۸۳	ادله مخالفان
۸۳	بررسی ادله مخالفان

۸۴	۱-۴. گفتار اول
۸۴	۱-۱-۴. بلوغ در لغت
۸۵	۱-۲-۴. بلوغ در اصطلاح
۸۵	الف) بلوغ نکاح
۸۶	ب) بلوغ حلم:
۸۷	ج) بلوغ اشد
۹۰	۱-۳-۴. حد بلوغ در دختران
۹۰	دیدگاه فقها
۹۰	۱ - علامه حلی:
۹۱	۲ - شیخ طوسی
۹۲	۳ - شیخ صدوق
۹۳	۴ - سید مرتضی
۹۳	۵ - ابن حمزه
۹۴	۶ - ابن سعید حلی
۹۷	۷ - ابن زهره حلبی
۹۸	۸ - شیخ انصاری:
۱۰۱	۲-۴. گفتار دوم
۱۰۶	۴. مرسله صدوق
۱۱۷	جمع بندی
۱۱۹	فصل پنجم: طهارت از حیض و نفاس

- دیدگاه فقها امامیه ۱۱۹
- دیدگاه اهل سنت ۱۱۹
- ادله اشتراط طهارت ۱۱۹
- از حیض و نفاس ۱۱۹
- ۱-۵. گفتار اول ۱۲۰
- ۱-۱-۵. دیدگاه فقهای امامیه ۱۲۰
- ۱ - محقق حلی ۱۲۰
- ۲ - علامه حلی ۱۲۰
- ۳ - شیخ جعفر کاشف الغطاء ۱۲۱
- ۴ - خوانساری ۱۲۱
- ۲-۱-۵. دیدگاه اهل سنت ۱۲۳
- جمع بندی ۱۲۵
- ۲-۵. گفتار دوم ۱۲۶
- ادله طهارت از حیض و نفاس ۱۲۶
- ۱-۲-۵. روایات: ۱۲۶
- ۱ - صحیح حلی: از امام صادق علیه السلام ۱۲۶
- ۲ - صحیح محمد بن مسلم از ابی جعفر علیه السلام ۱۲۷
- ۳ - و صحیح عبدالرحمن بن الحجاج بجلی عن ابی الحسن علیه السلام ۱۳۰
- ۴ - ابی صباح کنانی ۱۳۱
- ۶ - موثق ابو علی الاشعری ۱۳۴

فصل ششم: (سلامت از مرض).....	۱۴۵
قاعده عسر و حرج در دین	۱۴۵
روایاتی که بر موضوع دلالت دارد	۱۴۵
دیدگاه فقهای امامیه	۱۴۵
دیدگاه اهل سنت	۱۴۵
سؤالات مربوط به موضوع	۱۴۵
۱-۶. گفتار اول	۱۴۶
۱-۱-۶. واژه‌شناسی	۱۴۸
۲-۱-۶. مستندات قاعده نفی عسر و حرج	۱۵۰
الف) قرآن	۱۵۰
ب) سنت:	۱۵۳
۲ - نبوی مشهور:	۱۵۴
۳ - موثقه ابی بصیر:	۱۵۶
۲-۱-۶. قرآن	۱۶۱
۳-۱-۶. روایات	۱۶۴
۲-۶. گفتار دوم	۱۶۸
۱-۲-۶. دیدگاه فقها	۱۶۸
۶ - مرحوم شیخ انصاری	۱۷۰
۲-۲-۶. دیدگاه اهل سنت	۱۷۲
فصل هفتم (مسافر نباشد).....	۱۸۵

قرآن کریم	۱۸۵
روایات	۱۸۵
دیدگاه فقهای امامیه	۱۸۵
۷-۱. گفتار اول	۱۸۶
۷-۱-۱. قرآن کریم	۱۸۶
۷-۱-۲. روایات	۱۹۱
نتیجه گیری	۲۰۳
۷-۱-۱. دیدگاه فقهای امامیه	۲۰۵
۱ - علامه حلی (ره)	۲۰۵
۲ - شیخ مفید (ره)	۲۰۵
۳ - ابو صلاح حلبی	۲۰۶
۴ - شیخ صدوق (ره)	۲۰۷
۵ - محقق سبزواری (ره)	۲۰۷
۶ - شیخ انصاری (ره)	۲۰۸
۷ - صاحب عروه (ره)	۲۰۸
جمع بندی	۲۰۸
منابع:	۲۱۲

تقدیم

منجی عالم بشریت، یادگار زهرای اطهر، بقیۃ الله الاعظم علیه السلام
روحی و ارواح العالمین، در این مقدمه الفداء، که امید است با ظهور
آن عزیز، غبار مظلومیت از چهره اسلام و مسلمانان زدوده شود و
به روح بلند و پرفتوح امام راحل (رض) و شهدای عزیزی که برای
رشد، شکوفایی و سربلندی میهن اسلامی، خالصانه جانهای خویش
را در طبق اخلاص گذاشته و قربانی نمودند. روحشان سعادتیاد و
خاطره‌شان گرامی باد.

مقدمه

در اسلام، عبادتی مورد قبول و پذیرش خداوند واقع می‌شود و سبب قرب و کمال می‌گردد که از هرگونه ریا و خودخواهی و خودنمایی به دور باشد و تنها برای خدا انجام گیرد. ملاک و معیار قبولی و ارزش عمل، به اخلاص است، هرچه اخلاص بیشتر باشد، عمل نیز کامل‌تر خواهد بود در واقع، شرط رسیدن به تقوا که فلسفه روزه است، اخلاص می‌باشد.

اگر کسی توانست در عبادت ماه رمضان اخلاص داشته باشد، مهمان واقعی حق تعالی شده و به مقام قرب الهی و عبادت معنوی و اخلاقی نایل گردیده است.

روزه یکی از عبادت‌هایی است که دارای ابعاد گوناگون و مختلف می‌باشد؛ یکی از ابعاد قابل توجه بُعد اخروی آن است؛ یعنی انسانی که در این دنیا روزه می‌گیرد و گرسنگی و تشنگی را تحمل می‌کند، گرسنگی و تشنگی روز قیامت را به یاد می‌آورد و همین توجه، در رفتار، منش و اعمال او اثر بسزایی دارد. اگر انسان

اعمالش را با توجه انجام دهد و خود را پند دهد که حسابرسی دقیقی در پیش دارد، متواضع تر و متخلق تر خواهد شد و از اجر و ثواب بیشتری برخوردار خواهد گردید.

امام رضا علیه السلام در باره تشریع روزه می فرماید: «فان قال: فلم امروا بالصوم؟ قيل لكي يعرفوا الم الجوع والعطش، فليستدلوا على فقر الآخرة، وليكون الصائم خاشعاً دليلاً مستكيناً مأجوراً محتسباً عارفاً صابراً على ما اصابه من الجوع والعطش، فيستوجب الثواب مع ما فيه من الانتكاس عن الشهوات وليكون ذلك واعظاً لهم في العاجل، ورائضاً لهم على اداء ما افقهم، ذليلاً لهم في الاجل و يعرفوا شدة مبلغ ذلك على اهل الفقر والمسكنة في الدنيا، فيؤدوا اليهم ما افترض الله لهم في اموالهم»^۱؛ اگر بپرسند چرا روزه واجب شده است، پاسخ آن است که درد گرسنگی و تشنگی را بدانند، و از این راه پی به فقر و بی زاد و توشه بودن آخرت ببرند، و برای اینکه روزه دار بر اثر ناراحتی که از گرسنگی و تشنگی برایش پیش آمده فروتنی کند و کوچکی کند و نیازمندی نشان دهد تا اجر ببرد و پاداش خویش از خداوند طلب نماید و بشناسد و پایداری و مقاومت کند بر آن، و از این جهات مستحق اجر شود، با آنچه که در آن است از قبیل جلوگیری از طغیان شهوات و کنترل هواها، و اینکه موجب عبرت

و موعظه‌ای باشد برای آن‌ها در این دنیا، و تمرینی باشد برای انجام تکالیف، و راهنمایی باشد برای آن‌ها در عالم دیگر، و بشناسند شدت مشکلات فقرا و بینوایان را در دنیا، و آنچه را که خداوند در اموالشان برای مساکین و تهیدستان واجب کرده ادا کنند.

در حدیث دیگری نیز به همین مضمون از امام رضا علیه السلام نقل شده که حضرت فرمود: «انما امروا بالصوم لكي يعرفوا الم الجوع والعطش فيسئلوا على فقر الآخرة»^۱؛ مردم به انجام روزه امر شدند تا گرسنگی و تشنگی را بفهمند و به واسطه آن فقر و بیچارگی آخرت را درک کنند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در خطبه شنبه‌ای می‌فرماید: «واذكروا بجوعكم و عطشكم فيه جوع يوم القيامة و عطش»^۲؛ و یاد آورید از گرسنگی و تشنگی روزه داریتان، گرسنگی و تشنگی‌های روز قیامت را. بنابراین، بعد اجتماعی روزه بر کسی پوشیده نیست. روزه در اجتماع، درس مساوی زیستن را در میان افراد اجتماع می‌آموزد که با انجام آن، افراد متمکن هم وضع گرسنگان و محرومان اجتماع را به طور محسوس درمی‌یابند و با صرفه جویی در غذای شبانه

۱. من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۴۳.

۲. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۵۶؛ عیون الاخبار، ج ۱، ص ۲۳۰؛ وسائل الشیعه،

روزی خود می‌توانند به کمک آن‌ها بشتابند.

البته ممکن است با توصیف حال گرسنگان و محرومان، سیران را متوجه حال گرسنگان ساخت، ولی اگر این مسئله جنبه حسی و عینی به خود بگیرد اثر دیگری دارد، روزه به این موضوع مهم اجتماعی، رنگ حسی می‌دهد؛ لذا در روایت معروفی از امام صادق علیه السلام نقل شده که هشام بن حکم از علت تشریع روزه پرسید، امام علیه السلام در پاسخ فرمود:

«انما امر من الله الصيام لیستوی به الغنی والفقیر و ذلک ان الغنی لم یکن لیجد مسّ البرء یرحم الفقیر، و ان الغنی کلما اراد شیئا قدر علیه، فاراد الله تعالی ان یشوی بن خلقه، و ان یذیق الغنی مسّ الجوع والالام، لیرق علی الضعیف و یرحم الجائع»؛ روزه به این دلیل واجب شده است که میان فقیر و غنی مساوات برقرار گردد، و این به خاطر آن است که غنی، طعم گرسنگی را بچشد تا نسبت به مسکین ترحم کند خداوند اراده کرده است میان بندگان خود مساوات برقرار کند تا اینکه طعم گرسنگی، درد و رنج را، اغنیا بچشند تا رقت به ضعیفان و ترحم به گرسنگان کنند.

شیخ صدوق (ره) روایت را به همین مضمون نقل کرده است:

۱. وسائل الشیعه، ج ۷، باب ۱ از ابواب وجوب صوم، ح ۱؛ بحار الانوار، ج ۹۳،

«کتب حمزة بن محمد الی ابی محمد علیه السلام، لم فرض الله عزوجل الصوم؟ فورد فی الجواب: لیجد الغنی مسّ الجوع فیمن علی الفقیر»؛ از حمزه بن محمد است که گفت: به ابی محمد عسکری علیه السلام نوشتم: چرا خداوند عزوجل روزه را واجب کرده است؟ در پاسخ آن آمد: تا غنی حال گرسنگی را بچشد و به فقیر احسان کند.

بنابراین، یکی از حکمت‌های روزه، برقراری عدالت اجتماعی است تا انسان غنی و ثروتمند با روزه گرفتن، درد گرسنگی و فقر و بیچارگی محرومان و بینایان را درک کرده و به فقرا کمک کند. چه بسا افرادی که گرسنه و فقیر و محتاج اند چه بسا افرادی که غنی و ثروتمند می‌باشند. چهقدر خوب است انسان‌های ثروتمند، در ماه مبارک رمضان به فکر محرومان و فقرا باشند و گامی در راه برقراری عدالت اجتماعی بردارند و هر مقدار که امکان دارد، به آن‌ها کمک نمایند. راستی اگر کشورهای ثروتمند جهان، چند روز را در سال روزه بدارند و طعم گرسنگی را بچشند، باز هم این همه گرسنه در جهان وجود خواهد داشت؟